

JESÚS TUSON I VALLS
(València, 1939 – Barcelona, 2017)

La presència de Jesús Tuson al cercle de la lingüística des dels anys setanta, com a professor, autor i conferenciant, ha estat tan regular i magistral que, en el moment de la seva pèrdua, l'agost de 2017, es percep de cop la plena dimensió de la seva figura. Ha mort a l'edat de 78 anys, després d'una llarga i molt productiva activitat com a intel·lectual. S'ha apagat la seva veu, però tot seguit hem començat a sentir les mostres de respecte i admiració que despertaven la seva intel·ligència i una afabilitat inesgotable.

Va néixer a València el 1939, en el si d'una família que li va comunicar el gust per la cultura impresa. Va completar la seva formació superior a la Universitat de Barcelona, on es va incorporar com a professor de llengua. Es va doctorar amb una recerca sobre l'ambigüïtat en el llenguatge, un resum de la qual va aparèixer el 1977. Durant les acaballes del franquisme va participar en la lluita laboral dels professors contractats, que patien unes condicions lamentables. Va fundar el Departament de Lingüística General a mitjans dels anys setanta. En el seu si va promoure activitats docents i editorials per aglutinar i fer més madur el grup de lingüistes que en formaven part. Un do especial per a la docència atreïa i fascinava els estudiants als seus cursos. Com correspon als mestres, feia senzill i entenedor allò que podria haver resultat prolix i xifrat sota una terminologia de la lingüística no sempre assequible. Va explicar al llarg de quatre dècades, fins a la seva jubilació el 2008, assignatures sobre la sintaxi del generativisme, la història de la lingüística, la semàntica noional, la poètica i la història de l'escriptura.

El 1999, en complir el seu seixantè aniversari, els membres del Departament de Lingüística i de la Facultat de Filologia li van retre un homenatge com a catedràtic i li van lliurar un llibre homònim, *Homenatge a Jesús Tuson*. No li agradaven els homenatges ni els reconeixements perquè l'aclaparaven, i el de 1999 va ser una sorpresa per a Jesús Tuson i li va provocar sentiments contradictoris. Per una raó de modèstia va declinar de participar al compendi d'autobiografies *La lingüística en Espanya: 24 autobiografies*, editat per X. Laborda, L. Romera i A. M. Fernández el 2014. Als col·legues que van aportar relats autobiogràfics els hi va saber greu la seva absència en una obra adient per narrar en primera persona la trajectòria professional d'una figura brillant com la seva.

La combinació d'encert didàctic i d'actualitat del seu coneixement de la lingüística van ser uns mèrits dels quals es van apropiar alguns oients de les seves classes. Jesús Tuson va descobrir amb perplexitat com els apunts de cursos seus apareixien en diversos llibres sota el nom d'autors oportunistes. Val a dir que aquesta contrarietat va persuadir el jove professor de publicar en llibres les seves recerques. La seva dedicació ha obtingut un èxit infreqüent en el món de les Humanitats, amb uns tiratges molt estimulants en les obres d'assaig. Aquesta recepció cultural de l'obra de Jesús Tuson ha propiciat la divulgació de la lingüística, especialment entre els estudiants de Secundària.

La producció editorial del doctor Tuson ha versat sobre quatre camps, que són els de la lingüística general, la didàctica de la llengua, la història de la lingüística i la sociolingüística. La dedicació a aquests camps ha estat prolífica i ha anat intercalant títols, de manera que la seva atenció s'ha repartit entre ells tota la seva vida. Sobre lingüística general ha publicat llibres de referència, el primer dels quals va ser *Teorías gramaticales y análisis sintáctico* (1980). Li ha seguit una munió de manuals, com ara *Lingüística* (1984), *El llenguatge* (1994), *Introducció a la lingüística* (1994), *Introducció al llenguatge* (1999) i *Quinze lliçons sobre el llenguatge (i algunes sortides de to)* (2011). Va dirigir amb finesa i fortuna un grup de col·legues durant deu anys en la redacció del *Diccionari de lingüística* (1999).

Pel que fa a la didàctica de la llengua, va escriure manuals en coordinació amb un grup de professors avesats a les necessitats de l'ensenyament de primària i el que avui seria la secundària

obligatòria. Va desenvolupar aquesta activitat entre els anys 1971 i 1989, la qual cosa suposa un període llarg i molt influent. Val a dir que als anys setanta la lingüística, que era la ciència de les ciències, mostrava una vitalitat equiparable a la dificultat que plantejava traslladar els principis i les anàlisis generativistes a l'ensenyament per a nens. El formalisme sintàctic es compadía amb penalitat de la didàctica, però les lliçons de Jesús Tuson excel·lien per la seva claredat i sentit pràctic. Probablement els materials didàctics d'aquest temps prodigiós i teòricament convuls ofereixin una talaia per a la investigació de la història recent de la lingüística. Entre aquests materials, els llibres del professor Tuson hi han de ser sens falta per tal de confegir un corpus significatiu i esclaridor.

Un tercer àmbit de reflexió ha estat la historiografia. La seva obra *Aproximació a la història de la lingüística*, apareguda el 1982, té el destacable mèrit de ser el primer tractat espanyol sobre la matèria. Va cobrir un espai que incomprendiblement estava desatès fins aquell moment, perquè els editors havien considerat que n'hi havia prou amb traduccions de les obres angleses i franceses més conegudes. La perspectiva escollida per Tuson va consistir a centrar la seva atenció en passatges rellevants de la història del pensament sobre el llenguatge, de manera que amb la selecció de set períodes abastava un horitzó molt capaç. Tot perseverant en el mateix camp, va col·laborar en l'obra *Historiografia lingüística valenciana*, editada per Manel Prunyonosa (1996), amb el capítol que iniciava el volum, «Problemes i mètodes de la historiografia lingüística». Per completar aquest vessant, Jesús Tuson va desenvolupar estudis molts didàctics sobre la història de l'escriptura, en concret amb *L'escriptura* (1996) i *Lletres sobre lletres* (2006).

El quart i darrer camp d'estudi del doctor Tuson ha estat la sociolingüística, amb una producció bibliogràfica que destaca per un afany ètic que presenta vinculat a principis de la lingüística. Aquests assaigs, diversos en els punts de discussió, amens i crítics, han estat un veritable encert de reflexió i de divulgació. Tuson va començar aquesta línia amb *El luxe del llenguatge* (1986), un encès al·legat en defensa de la dignitat de les llengües. El van seguir altres títols de crítica dels prejudicis lingüístics sobre la diversitat lingüística i les llengües minoritzades. Sobresurt el *Mal de llengües* (1988), possiblement un dels llibres de sociolingüística més llegits en català. S'afegeix una llista admirable de textos que s'endinsen en la qüestió, com *Històries naturals de la paraula* (1998), *¿Com és que ens entenem?* (1999), *Una imatge no val més que mil paraules* (2001), *Patrimoni natural* (2004), *Això és (i no és) allò* (2008) i *Paraules en la corda fluixa* (2009).

Donar una relació d'obres tan extensa, però tot i així incompleta, podria amagar rere una pila de llibres i publicacions la personalitat de l'intel·lectual. Compromès amb la seva feina, responia amb pulcra dedicació els cursos, les reunions entre col·legues i les visites als nombrosos centres docents on reclamaven la seva presència. Amb una veu greu i convincent, de qualitat radiofònica, un gest amable i un guió perfeccionista a la mà, iniciava la sessió lectiva o la conferència amb una seguretat i una facilitat tan ben aconseguida que feia sentir els seus espectadors i interlocutors més intel·ligents i sensibles del que se sentien abans de la trobada amb el lingüista i mestre de lingüistes.

Per respecte als que van ser professors seus, però també com un acte de crítica davant la tradició filològica que li desplaïa i de desencís pel buit d'una mancança, es presentava com un lingüista que dissortadament no havia tingut mestres. Ni mestres, ni guies, ni mentors. De manera conseqüent, no aspirava a ser mestre, potser perquè considerés que aquest paper era impositiu per als deixebles i alhora perquè l'impressionava la responsabilitat intel·lectual que assumiria ell mateix. Malgrat aquestes reserves, que engrandeixen encara més la seva figura, els qui el van conèixer i es dediquen a l'ensenyament —ja disculpareu un pensament particular, que serveix però aquí d'epítom—, quan entren a l'aula o l'auditori no se senten sols sinó acompanyats pels seus mestres. Un d'ells, potser el més discret escènica i sens dubte el més influent en l'ètica professional, es diu Jesús Tuson i Valls, qui durant quatre dècades va ser el professor de lingüística. Aquestes paraules

estan dedicades a la memòria del professor entregat, l'investigador constant i l'autor afortunat entre els lingüistes, model d'excel·lència en el treball i de fermesa en els seus principis.

Xavier LABORDA GIL
Universitat de Barcelona

ANTONI CORCOLL I LLOBET
(1947-2017)

És dolorós per a un professor universitari veure com deixen aquest món alumnes excel·lents que, potser contagiats per la passió del mestre, havien conjuminat la seva feina habitual amb els estudis acadèmics per fer-hi aportacions originals que han contribuït al progrés de la ciència lingüística. És el cas d'Antoni Corcoll —nascut a l'Hospitalet de Llobregat (1947) i mort a Barcelona (2017)—, que, després d'obtenir el títol d'Enginyer tècnic en Electricitat, de dedicar-se successivament a tasques comercials i administratives d'una empresa de transport i de ser responsable de les àrees d'informàtica, correcció i assessoria lingüística i redacció de cartes en l'àmbit administratiu de La Caixa, es va llicenciar en Filologia Catalana (1986). En aquest ensenyament vaig tenir el goig de tenir-lo com a alumne, sempre atent, treballador, brillant, atret pels temes de llengua. Una vocació tardana, però autèntica, apassionada, que ha donat els seus fruits per a la lingüística tant descriptiva com històrica.

Al llarg de les meves classes de Dialectologia Catalana, Corcoll es va mostrar entusiasmat per la matèria. Un treball de curs sobre la *garota* va ser l'inici d'un treball llarg i fascinant sobre el punxegut equinoderm, que esdevindria tesi doctoral, a la qual, rigorós i autoexigent com era, va dedicar vint anys de la seva vida (*La garota: estudi antropològic, geolingüístic i etimològic*. Barcelona: IEC, 2017). Després de fer una introducció sobre aspectes biològics (les *Sachen* dels estudiosos alemanys de la cultura material), il·lustrada amb dibuixos i fotografies, s'estén sobre la *garota* o *erició de mar* com a aliment de les persones i com a esquer de la pesca, amb els estris utilitzats, sense que faltin les finalitats terapèutiques. La part lingüística no pot ser més aprofundida: etimologia, motivació, història, documentació, evolució semàntica, gastronomia, medicina, equivalents en altres llengües. L'obra té per base una pacient i meticulosa recollida de dades a través d'enquestes sobre el terreny, amb gravacions magnetofòniques i amb pluralitat d'informadors. Setanta-dues fotos i trenta figures il·lustren els referents estudiats. Clouen l'obra uns apèndixs literaris, de receptes i de mots.

Com que jo valorava la bondat de la seva obra, desitjós de donar a conèixer les seves troballes a l'assemblea romànica d'investigadors en ictionímia, el vaig convèncer per intervenir en congressos internacionals (Chioggia, Niça) i així transmetre-hi la qualitat de les seves troballes. Paral·lelament a la gestació de la seva obra, va mostrar una gran capacitat en el vessant ictionímic, que li era tan plaent, amb la publicació d'estudis sobre la llista de peixos de Mariano Bru, l'anàlisi del manuscrit del naturalista mallorquí Cristòbal de Vilella, el possible catalanisme del castellà *castaña de mar* i, fora ja de l'àmbit marí, l'estudi del paradigma verbal en *Valter i Griselda* i el parlar empordanès de l'Escala.

La seva intensa i apassionada dedicació de tota una vida a l'erició de mar, només interrompuda pel decés prematur del seu fill, ha estat un model de vocació universitària. Estimava l'obra ben feta, no escatimava viatges als llocs d'enquesta més allunyats per cerciorar-se d'una resposta dubtosa o per recaptar nova informació i, quan tenia un tema d'estudi entre mans, s'hi acostava amb deler i n'esgotava l'anàlisi aprofundida de tots els aspectes. De fet, la seva monografia sobre l'erició de mar constitueix una obra mestra dins la ictionímia que no té parangó en tota la Romània.